

A (CSEH-)SZLOVÁKIAI MAGYARSÁG LÉLEKSZÁMÁNAK ÉS TELEPÜLÉSSZERKEZETÉNEK ALAKULÁSA (1918–2000)

GYURGYÍK LÁSZLÓ

Jelen dolgozatunkban áttekintjük a (cseh)szlovákiai magyarság számának alakulását az 1918-tól napjainkig tartó időszakban, és megpróbáljuk becsülni a magyarság lélekszámának alakulását a 2001-es népszámlálás előestéjén.

A nemzeti hovatartozás statisztikai felvételének néhány problémája

Ha a népszámlálások összehasonlíthatóságát vesszük szemügyre, akkor néhány problémára közvetlenül felfigyelhetünk.

A magyar népszámlálások az első világháború előtt az etnikai hovatartozást a jelenlévő összes népesség anyanyelvére, a csehszlovák népszámlálások az állampolgársággal rendelkező személyek nemzetiségére való rákérdezéssel döntötték el.

Az 1941-es magyar népszámlálás a jelenlévő, illetve állandó népesség anyanyelvi és nemzetiségi hovatartozását egyaránt tudakolta. A csehszlovák népszámlálások 1950-ben a jelenlévő, 1961-től a lakónépesség nemzetiségi hovatartozását, 1970-ben, illetve 1991-ben a lakónépesség anyanyelv szerinti adatait is rögzítették. A (cseh)szlovákiai magyarság település- és társadalomszerkezetének, demográfiájának kutatásához a legfontosabb forrást a magyar (1880, 1890, 1900, 1910, 1941), és a csehszlovák (1921, 1930, 1950, 1961, 1970, 1980, 1991) népszámlálások hivatalos eredményei adják.

További problémák merülnek fel, ha az egyes népszámlálásokat, és az azokat követően közzétett publikációkat abból a szempontból vesszük górcső alá, hogy milyen bontásban, milyen részletességgel tették közzé a nemzetiségi megoszlásra vonatkozó – minket ez érdekel elsősorban – feldolgozott adatokat. Két szempontból kell a kiadványokat szemügyre venni, egyrészt, hogy a közzétett változók, jellemzők a társadalmi-gazdasági élet milyen széles területét ölelik fel, s az egyes területeket milyen bontásban teszik közzé, másrészt hogy a közzétett adatok milyen területi bontásban válnak hozzáférhetővé. Az etnikai vonatkozású adatokat községsoros bontásban a második világháború előtti csehszlovák (1921, 1930), valamint az 1941-es magyar statisztikai kiadványok tartalmazták. A második világháború utáni 1950-es népszámlálás az etnikai megoszlásra vonatkozó adatokat kerületek, járások, illetve kerületi székhelyek szerinti bontásban tette közzé. A későbbi kiadványok is csak járási és kerületi

bontásban tartalmazták az etnikai adatokat. (Illetve megjelentek, az 1970-es adatokat tartalmazó kiadványok, amelyek egyes városok, járások etnikai községsoros adatait is tartalmazták). Az 1980-as népszámlálás községsoros etnikai adatait (azon községekre vonatkozólag, ahol egy-egy nemzetiség aránya eléri a 10%-ot, illetve a 100 főt) egy belső használatra szánt füzet tartalmazta¹. A rendszerváltás utáni utolsó csehszlovák népszámlálás az adatok jelentős részét már községsoros bontásban is hozzáférhetővé tette. Az etnikai hovatartozásnak azonban csak az egyik ismérve, a nemzetiség szerinti megoszlás került községsoros bontásban nyilvánosságra, az anyanyelvi hovatartozást rögzítő adatok, éppúgy mint 1970-ben, csak járási bontásban váltak megismerhetővé.

A nemzetiségi (anyanyelvi) adatrögzítés összehasonlíthatóságát nagymértékben befolyásolja a nemzetiségi összetételt tudakoló kérdésskála szerkezete, illetve megváltoztatása is.

A két háború közti csehszlovák népszámlálások politikai célzattal bevezették a zsidó, illetve cigány nemzetiségek kategóriáit, s a magukat magyarnak valló zsidók, illetve cigányok jelentős részét ide sorolták be. Sajátossága e népszámlálásoknak az is, hogy községsoros bontásban nem szerepel külön a cseh és szlovák nemzetiség, hanem egy gyűjtőkategória, a "csehszlovák" tartalmazza összesített adataikat. Az 1961 és 1980 között lebonyolított népszámlálások között sok volt a hasonlóság: az adatfelvétel módja, az adatlapok nemzetiségi listája csaknem azonos. Jelentős változásokat az 1991-es népszámlálás hozott. A nemzetiségi összetétel alakulását nem kis mértékben befolyásolta a nemzetiségi összetételt pontosító kérdésskála jelentős mértékű megváltoztatása is. Egyrészt a cseh nemzetiség a morva és a sziléziai nemzetiségi kategóriákkal "bővült", helyet kapott a felsorolt nemzetiségek listáján további néhány szórvány-nemzetiség, s az ukrán mellett a rutén nemzetiség is. Külön említést érdemel a roma (cigány) etnikum nemzetiségként való felvétele az adatlapra, mert ez a magyar nemzetiség hivatalosan kimutatott számbeli alakulását is bizonyos mértékben befolyásolta.

Az összehasonlíthatóságot nehezíti, hogy a nemzetiségi vonatkozású adatok legnagyobb része összesített, országos adatsorok formájában, vagy járások szerinti bontásban van feltüntetve. Ezeknek az adatoknak a felhasználása, értékelése legalább két szempontból nehéz. Részben az impériumváltások (az országhatár módosulások), másrészt különböző belpolitikai okok miatt a közigazgatási beosztás – megyék, kerületek, járások, körzetek területi kiterjedésének – változása igen gyakori volt az elmúlt évtizedekben, s így hosszabb távon lehetetlen a középszintű (járási bontású) adatok összevetése. Másrészt a különböző szintű közigazgatási egységek kialakításánál nem elhanyagolható politikai szempont volt, hogy az egyes kialakított közigazgatási egységekben, ha lehet, 20% alá csökkentsék a magyar népesség arányát, s ezáltal csökkentsék a nyelv-

¹ 15. Demografický vývoj.

használati jogok gyakorlásának lehetőségét, illetve minél kevesebb olyan járást hozzanak létre, ahol a magyar népesség többségben van.

Az elkövetkezőkben azt szeretnénk megvizsgálni, hogy az első világháborút követően – egy nemzetközi politikai döntés következtében – a történelmi Magyarország felső-magyarországi, felvidéki nemzetrészéből fokozatosan kialakuló és önmagát kisebb-nagyobb mértékben újratermelő szlovákiai magyar nemzeti kisebbség e metamorfózisát milyen területi jellemzők kísérték és kísérik napjainkban.

Olyan folyamatot próbálunk rögzíteni, melynek során két, viszonylag rövid ideig tartó, élesen behatárolható cezúra alapjaiban negatívan megváltoztatta a szlovákiai magyarság főbb jellemzőit. E súlyos veszteségeket követően csak lassan formálódott újra a magyar kisebbségi társadalom. Az első trauma a Csehszlovák Köztársaság létrejöttét követően jelentkezett, s a magyar népesség egy jelentékeny részének Magyarországra történő eltávozása, illetve további, korábban a magyar nemzethez tartozó vagy asszimilálódó részeinek fokozatos leválása jellemezte. S igencsak elnyújtott, évekig tartó folyamat eredményeként, következményeként – közösségi identitáskeresés során – alakult ki egy kisebbségi sorba került nemzetrészből a (cseh)szlovákiai magyar nemzeti kisebbség. A kisebbségi sors vállalása és elfogadása jelentette a kezdetét a szlovákiai magyar társadalom kiépítésének, melynek fejlődési jellege fokozatosan, egyre több vonatkozásban igencsak eltért a Trianon utáni magyarországiétól. A két világháború közötti, viszonylag rövid időszak fokozatos, döntő mértékben önerőből történő építkezése nem tette lehetővé, hogy a szlovákiai társadalom és a kisebbségi magyar társadalom fejlődése szinkronban legyenek egymással. Azaz a kétségtelenül kimutatható eredmények ellenére a szlovákiai magyarság társadalmi életének különböző vonatkozású jellemzői egyre nagyobb mértékben leszakadtak az országos trendektől. A magyarlakta területek Magyarországhoz történő visszacsatolását, majd a korábbi állapotok visszaállítását követő – II. világháborút lezáró időszak – az első világháborút követő traumánál is mélyebb, sokkal súlyosabb megpróbáltatásokat jelentett. Míg negyedszázaddal korábban a nemzetből nemzeti kisebbséggé válás átmenetének lefolyása, 1945 után – minden pátoasz nélkül – a magyar nemzeti közösség megmaradása volt a tét. A nem szláv kisebbségeitől minden áron megszabadulni óhajtó Csehszlovák Köztársaság igyekezett megerősíteni nemzetállami jellegét, s e politikai cél elérése érdekében kellett a magyarok tömegeinek Magyarországra menekülniük, illetve az ún. lakosságcsere keretében átköltözniük, a cseh országrészekbe deportáltaként kényszermunkát végezniük, s az otthon maradtak nagy részének a reszlovakizáció tortúráit elszenvedniük. A negyvenes évek második felében a szlovákiai magyarság megélte történelmének legsötétebb időszakát, s nemzeti szempontból megkönnyebbülésként, illetve egyfajta felszabadulásként élte meg a gottwaldi sztálinista fordulatot. Az egyenlőségre törekvés, a felzárkóztatás jegyében megfogalmazott kisebbségi politika kétségtelen, gyors eredményeket

hozott, s a magyarság társadalmi szerkezetének különböző jellemzői fokozatos vagy gyors javulásról tanúskodtak, ugyanakkor, az országos értékektől való távolság a legtöbb mutató vonatkozásában vagy konzerválódott, vagy némely esetben még tovább növekedett. Ugyanis a különböző társadalmi mutatókra vonatkozóan megállapított nemzetiségi százalékarány, mely szerint a magyarság mindig csak alulról közelíthette meg ilyen-olyan mértékben a (cseh)szlovákiai szintet, gyakorlatilag az aluldimenzionáltság állapotának konzerválását jelezte.

A csehszlovákiai népszámlálások nemzetiségi vonatkozásai

A Csehszlovák Köztársaság megalakulásakor sokszínű, többnemzetiségű államalakulat volt. A Cseh országrészben 6,7 millió cseh és 3 millió német, 103 ezer lengyel, 13 ezer ukrán, és további néhány nemzetiség mellett mindössze 7 ezer magyar élt. A magyarok száma az elkövetkező évtizedekben ugyan fokozatosan emelkedett, de még 1991-ben sem érte el a 20 ezret.

Szlovákiában az 1921-es népszámlálás 1,95 millió szlovák mellett több mint 650 ezer magyart, majdnem 90 ezer orosz, rutént és ukránt, továbbá több mint 140 ezer németet és 73 ezer zsidót mutatott ki (2. táblázat). Csehszlovákia lakossága nemzetiségi megoszlásában az 1921 és 1991 között bekövetkezett változásokat – a 2. világháború utáni területre átszámítva – az 1. sz. tábla szemlélteti. A cseh és szlovák elem részaránya már a két háború közti időszakban is jelentős mértékben emelkedett, 1921 és 1930 között 67,65%-ról 69,42%-ra. A második világháború utáni Csehszlovákia nem "csehszlovák" nemzetiségű lakosságának részaránya az 1930-as állapothoz viszonyítva az 1945 utáni szláv nemzetállam megteremtését célzó intézkedések következtében mintegy 1/5-ére csökkent. A nemzetiségi összetétel eltérő módon változott meg Csehországban és Szlovákiában.

Nem könnyű az 1918 után létrejött új államalakulat részét képező Szlovákia nemzetiségi megoszlását számszerűleg is meghatározni. Az 1910-es magyarországi és az 1921-es csehszlovákiai népszámlálás nemzetiségi adatai jelentős mértékben eltérnek egymástól. A mai Szlovákia területén 1910-ben 2,9 millió lakos élt, ebből 884 ezer magyar (30,3%), 1688 ezer szlovák (57,8%), 198 ezer német (6,8%), 97 ezer ruszin (3,3%) 10 ezer lengyel (0,3%), 7 ezer cseh (0,3%), 34 ezer egyéb és ismeretlen (1,2%) anyanyelvű élt. 1921-ben a magyar nemzetiségűek száma 651 ezerre (21,7%) apadt, a szlovák nemzetiségű lakosságé 1952 ezerre (65,1%) nőtt. A többi szlovákiai nemzetiség lélekszáma szintén megfogyatkozott. A csehek számát a Szlovákiába történő jelentős számú hivatalnokréteg és katonatiszt beköltözése közel 73 ezerre növelte (2,4%) (2. sz. táblázat). Az 1910-es népszámlálás az anyanyelvi hovatartozás alapján rögzítette a nemzetiséget, így az 1910-es népszámlálás adatainak összevetése a

későbbiekkel ebből a szempontból mindenképpen problematikus. A csehszlovák elem térhódítása röpké két év alatt jelzi a százezres nagyságú migrációs változásokat, másrészt az eltérő népszámlálási kategóriák következtében beállt változásokat is. Nemcsak az anyanyelvi hovatartozást felváltó nemzetiség szerinti adatfelvétel hozott lényegesen eltérő megoszlást, de a zsidó nemzetiség felvétele az adatlapra is több tízezerrel csökkentette a magyar nemzetiségűek számát.

1921 és 1991 között Szlovákia lakosainak száma 3 milliőről 5,27 millióra (75,6%-kal) növekedett². A magyar nemzetiségűek lélekszáma 651 ezerről 567 ezerre, 12,9%-kal, Szlovákia lakónépességén belüli részaránya a felére csökkent, 21,7%-ról 10,8%-ra. Az 1950-es mélypontot 1961-ben jelentős gyarapodás, 1970-ben mérsékelt növekedés, majd 1980-ban és 1991-ben minimális emelkedés követi, mindez a magyarság részarányának állandó csökkenése mellett.

A szlovák nemzetiségűek száma 1953 ezerről 4519 ezerre, 131,4%-kal, az ország rész lakónépességén belüli részaránya 65,1%-ról 85,7%-ra növekedett. A húszas években minden szlovenszkói nemzetiség lélekszáma növekedett, kivéve a magyart, melynek lélekszáma az 1930-as népszámlálás adatai szerint (651 ezerről 585 ezerre) 10%-kal csökkent. A magyarság számának fogyáshoz hozzájárult a hivatalnok-, tisztviselő-, egyéb értelmiségi rétegek jelentős hányadának Magyarországra történő kivándorlása, valamint a nemzeti identitásában bizonytalan – korábban magát magyarnak valló – népesség többségi nemzethez való csatlakozása. Figyelmet érdemel, hogy a bécsi döntést követő terület-visszacsatolás után magyar fennhatóság alatt végzett népszámlálás eredményei nem erősítették meg az 1921-es és 30-as népszámlálások demográfiai változásait, másrészt jelzik, hogy a nemzetiségi hovatartozás népszámlálások által történő felmérése korántsem nyújt objektív képet a nemzetiségek lakta területek lakosságának etnikai összetételének változásairól. A vegyes nemzetiségű államalakulatok bevallott, illetve kimutatott nemzetiségi összetétele nagymértékben az adott terület felett fennhatóságot gyakorló államhatalom nemzetiségi politikájának függvénye.

Az 1941-es magyarországi népszámlálás eredményei – a bécsi döntést követően Magyarországhoz visszacsatolt területeken – a magyar nyelvterület viszonylagos épségéről, regenerálódásáról tanúskodnak. Ugyanebben az évben került sor a szlovák állam területén is népszámlálásra, de a községsoros adatokat nem tették közzé. Az 1951-ben kimutatott nemzetiségi összetétel a szlová-

² Az 1921-es népszámlálás adatait általában Szlovákia mai területére átszámítva adják meg. Kisebb mértékben eltérnek ettől az 1921-es területre vonatkozó adatok. Az 1920-as évek első felében még sor került bizonyos határmódosításokra, másrészt Szlovákia területe növekedett 1945 után is, a három Pozsony alatti község Szlovákiához történt csatolása következtében. Ezenkívül Kárpátalja és Szlovákia adminisztratív határa is eltért a jelenlegitől. Szlovákia Kárpátaljával együtt közzétett adatai már százezres nagyságrenddel térnek el a szlovákiai adatoktól. A különböző területnagyságra vonatkoztatott adatok mellett az első csehszlovák népszámlálás nemzetiségi számsorait még a rendezett, ill. rendezetlen és idegen állampolgársággal rendelkezők száma is jelentékenyen befolyásolta. Popély, 1991. 59. old.

kiai magyarság történelmének eddigi legtragikusabb – objektív és szubjektív – változásait tükrözi. A magyar nemzetrészsorsának alakulását maradandóan a háború utáni néhány esztendő határozta meg: 31 780, a trianoni Magyarország területéről beköltözött magyar személyt utasítottak ki, kb. 70 ezer magyart telepítettek ki a magyar-csehszlovák lakosságcsere keretén belül, mintegy 6000-en menekültek el az üldözések elől. A cseh országrészbe deportáltak száma mintegy 50 ezer lehetett. A szlovákiai magyarságot erkölcsileg legnagyobb mértékben a reszlovakizáció sújtotta. 1947 végéig 410 820 reszlovakizációs kérvényt nyújtottak be, a kérvényezett személyek felét szlovákokká is nyilvánították. Mindezen intézkedések hatásai következtében fellazult és megváltozott a két háború közti időszakban még egységes magyarlakta területek településszerkezete, és vált e terület többé-kevésbé vegyes lakosságúvá.

Így alig két esztendővel a magyarság egészét sújtó megpróbáltatások után az 1950-es népszámlálás eredményei nem is tanúskodhattak másról, mint egy identitásában elbizonytalanodott, megtört, megalázott népesség megfogyatkozásáról. (A kimutatott 354 532 magyar – Szlovákia lakosságának 10,3%-a – nem a szlovákiai magyarság valós számát adja meg. Az eredmény elsősorban azt fejezte ki, hogy oly rövid idővel e megpróbáltatások után hányan vállalták magyarságukat.)

A negyvenes évek végétől kezdve a nemzetiségi kérdés – elsősorban magyar kérdés – kezelésében lényeges változás következett be. A szláv nemzetállam megteremtését célul kitűző rendszert a Gottwald-féle sztálinista hatalom váltotta fel. A magyar lakosság jogfosztottsága megszűnt (más szempontból természetesen az ország egész lakosságát jogfosztottnak tekinthetjük e korszakban), elkezdődött a magyarság reintegrálása az ország politikai, gazdasági és társadalmi életébe. A kelet-európai államokat szövetségbe kovácsoló szovjet érdek, ezen kívül a hivatalos ideológia rangjára emelkedett lenini nemzetiségi politika sem tette lehetővé a korábbi évek gyakorlatának folytatását, de a szláv nemzetállam megteremtésének víziója továbbra is a csehszlovák politikai hatalom hosszú távú célkitűzései között szerepelt.

Az 1961-es népszámlálás a magyarság számának 150 ezres növekedését mutatta ki. A szlovákiai magyarok száma ekkor 518 782 fő volt, Szlovákia lakosságának 12,4%-a. A népszámlálási eredmények rácsúszáltak a demográfusok számításaira és előrejelzéseire. A szakirodalom utólag csak nagyon óvatosan és visszafogott hangnemben kérdőjelezte meg az 1950-es adatok objektivitását. Nyilvánvaló volt, hogy a "legpozitívabb nemzetiségi politika" sem képes egy kisebbség szaporodását (egy évtized alatt) ily mértékben (46,3%-os növekedés) befolyásolni. Másrészt a szlovákiai magyarság biztonságérzetét és meggyengült öntudatát is megerősítette a magyarság számának ily mértékű emelkedése.

Az 1968-as erjedéssel párhuzamos nacionalista megnyilatkozások, melyek retorikájukban nem sokban maradtak el a negyvenes évek második felében

uralkodóktól, tanújelét adták, hogy az azóta eltelt húsz év alatt a homogén nemzetállam megteremtésének eszméje tovább élt, csak nem manifesztálód(hat)ott. A konszolidáció éveiben a nemzetek és nemzetiségek példaértékűnek hirdetett együttélését a valóságban a propagandaszövegekben foglaltaktól eltérő viszonyok jellemezték. A hetvenes évek kisiskolákat felszámoló, körzetesített iskolákat létrehozó iskolapolitikája lehetőséget nyújtott a magyar iskolahálózat megritkítására. A legfelső párt és állami vezetés utasítására több kísérlet történt a magyar iskolahálózat fokozatos kétnyelvűsítésére, illetve magyar nyelvet (is) oktató iskolákká történő degradálására.

Az 1970-es népszámlálás eredményei szerint a magyar lakosság száma 552 006 fő volt (Szlovákia lakosságának 12,2%-a). A 33 ezres növekedés mintegy 2 ezer fővel meghaladta a népmozgalmi számításokat. Valószínű, hogy néhány ezer – 1961-ben még magát szlováknak valló – reszlovakizált 1970-ben magyar nemzetiséget jelentett be, s ezáltal lett némileg magasabb a magyarság lélekszáma. 1970-ben a nemzetiségi összetétel mellett a lakosság anyanyelvi megoszlásáról is viszonylag objektívabb kép rajzolódott ki. Újból megerősítést nyert a korábban is ismert jelenség: többen vállalják egy kisebbséghez való kötődésüket az anyanyelvi hovatartozás alapján, mint a nemzeti, nemzetiségi azonosulás szintjén. A szlovákiai magyarság száma anyanyelvi hovatartozás alapján közel 10%-kal volt magasabb, mint a nemzetiségi hovatartozás szerint.

1980-ban a szlovákiai magyarság száma 559 490-re, 7,5 ezerrel növekedett. Szlovákia összlakosságán belül a magyarság részaránya tíz év alatt 12,2%-ról 11,2%-ra csökkent. Az 1980-as népszámlálás eredményei meglepetést okoztak nemcsak a magyar lakosságnak, de a demográfusoknak is. Nyilvánvalóvá vált, hogy e minimális növekedés, gyakorlatilag stagnálás a magyar lakosság növekvő rétegei nemzetváltásának, illetve asszimilálódásának következménye. Ebben több tényező játszott meghatározó szerepet. A ritkuló magyar iskolahálózat, s részben ennek következtében a nem anyanyelvi oktatásban részesülő magyar tanulók számának emelkedése, és valószínűleg a nemzetváltást, asszimilációt előidéző tényezők legsúlyosabbika, a vegyes házasságok részarányának fokozatos emelkedése is. Nem elhanyagolhatók az urbanizációs folyamatok, elsősorban a – városokba költözés – közvetett kihatásai sem. E tényezők hatását bizonyos belső mechanizmusok, téveszmék, propagandaszólamok, védekezési mechanizmusok alapozták meg. Mindenesetre a 70-es évek lassú őrlődése, a nemzetiségi lét vállalása értelmének a megkérdőjelezése, a beletörődés, a fásultság jelei a 80-as népszámlálás során számbelileg is megmutatkoztak. Folytatódott a magyarság fokozatos elöregedése, nemzetrészünk iskolai végzettség szerinti hátrányos megoszlása, a tanulói ifjúság kedvezőtlen iskoláztatási és – ennek következményeként – foglalkoztatási struktúrájának konzerválódása. A 80-as évek során a magyar iskolarendszer felszámolására tett újabb próbálkozások kiváltották a magyar lakosság szélesebb rétegeinek az ellenállását, és a tudatos nemzetiségi lét vállalásának problémája egyre inkább a magyar kisebbségi

társadalom közgondolkodásának szerves részévé vált a 89-es változásokat megelőző időszakban.

Az 1989. novemberi változások utáni időszak ellentmondásos légkörében került sor az 1991-es népszámlálásra. Hosszú évtizedek óta 1991-ben nyílt először lehetőség a népszámlálás szabadabb, demokratikusabb körülmények közötti lebonyolítására, másrészt a nemzetiségek elleni – elsősorban magyarellenés – uszítás, gyűlöletkeltés intoleráns légköre is érezhető volt. Az 1991. március 3-i népszámlálás lebonyolítása több szempontból is eltért a korábbi népszámlálásoktól. Az adatlapon 1950 óta először szerepelt a vallási, felekezeti hovatartozást pontosító kérdés, s 1970 után újra kérdezték az anyanyelvet is. (1980-ban ez hiányzott). A nemzetiségi összetétel alakulását nem kis mértékben befolyásolta a nemzetiségi összetételt pontosító kérdésskála jelentős mértékű megváltoztatása is. Az 1961, 1970 és 1980. évi népszámlálás a nemzetiségi megoszlás vizsgálatát megközelítőleg azonos módon megfogalmazott kérdésskálával végezte. Ettől a megközelítési módtól lényegesen eltérő módon került a kérdés az 1991. évi kérdőívre. Egyrészt a cseh nemzetiség a morva és a sziléziai nemzetiségi kategóriákkal "bővült", helyet kapott az ukrán mellett a rutén nemzetiség is, valamint néhány szórványnemzetiség. Külön említést érdemel a roma (cigány) etnikum nemzetiségként való felvétele az adatlapra, mert ez a magyar nemzetiség hivatalosan kimutatott számbeli alakulását is bizonyos mértékben befolyásolta.

1991. március 3-án Szlovákia összlakossága 5 274 335 fő volt, ebből szlovák nemzetiségű 4 511 679, magyar nemzetiségű 567 296 volt. Az igencsak alacsony – 7,8 ezres – növekedés részben kijózanítólag hatott a túlzott optimizmusba hajlókra, másrészt bizonyos, valószínűleg már visszafordíthatatlan demográfiai változásokra is utal. 1970 és 1991 között a szlovák nemzetiségűek számának növekedése hatszorosan meghaladta a magyar lakosság számbeli növekedését. A magyar lakosság lélekszáma 2,8%-kal, a szlovák lakosság száma 16,7%-kal növekedett az említett időszakban.

A kilencvenes évek etnodemográfiai változásairól

Két népszámlálás közti időszakban a lakosság számának alakulását úgy becsülhetjük, hogy az utolsó népszámlálási adatokhoz az eltelt években bekövetkezett természetes szaporulat (fogyás) és a vándorlási különbözet összegét hozzáadjuk. Ez a megközelítés elsősorban a népesség számának országos, regionális, vagy lokális szinten történő vizsgálatára alkalmas, de a nemzetiségek számának becslésére is használatos. Ez utóbbi esetben egy igen komoly problémával kell szembesülnünk. A becslés adatai igen jelentős mértékben eltérhetnek a valós adatoktól, amennyiben a vizsgált kisebbség jelentős mértékben

asszimilálódik. Ezért a nemzeti kisebbségek asszimilációjának méréséhez a népszámlálási és a népmozgalmi adatok mérlegének különbségét is használják.

Az elkövetkezőkben a fenti megjegyzések figyelembevételével az 1990-es évek népmozgalmi adatait értékeljük (3. és 4. táblázat). Az 1989 novemberét követő időszakban lezajlott társadalmi, gazdasági, szociálpolitikai változások igen nagy mértékben befolyásolták Szlovákiai lakosságának népesedési folyamatait. Már a 80-as években a születések számában megmutatkozó fokozatos apadás, és az elhalálozások számának lassú emelkedése a korábbi időszakban igen magas természetes szaporulat jelentékeny csökkenését eredményezte. A szlovákiai magyarság számában bekövetkezett változások tendenciáiban követték az országos trendeket. A szlovákiai magyarság demográfiai mutatói ugyan az országostól kedvezőtlenebb népesedési tendenciákról tájékoztatnak, azonban a szlovákiai magyarság így is a Kárpát-medence magyarságának egyik legjobb népesedési jellemzőkkel bíró részét alkotta. A 89-es időszakot követően a szaporulat csökkenése felgyorsult, s a 90-es évek közepére a korábbiakban elképzelhetetlennek tűnő alacsony értékeket vett fel mind az össznépesség, mind a szlovákiai magyar lakosság vonatkozásában.

A termékenység csökkenésének éves adataival párhuzamosan halad a házassági statisztika két jellemző mutatója: a házasságkötések és a válások számának alakulása is. Az ezer lakosra jutó (szlovákiai) házasságkötési arányszám az 1990 és 2000 közötti időszakban igen nagy mértékben (7,6 ezrelékről 4,8 ezrelékre) csökkent, a válások száma és aránya pedig 1991-től napjainkig mutat emelkedést (1,5 ezrelékről 1,72 ezrelékre). A házassági statisztika nemzetiségi bontású adatait a Szlovák Statisztikai Hivatal 1992-től nem teszi közzé, így nem áll módunkban ezzel részletesebben foglalkozni, azonban az országos adatokból a magyar házasságkötések tendenciái is jó megközelítéssel becsülhetők.

A házasságkötések fogyatkozó száma tovább csökkenti az amúgy is egyre alacsonyabb termékenységet. A természetes szaporulat országos adatai látványos apadásról tanúskodnak. Az 1990-es 25 370 főről (4,8 ezrelékről) 2000-re 2427 főre (0,45 ezrelékre) esett vissza. A magyar lakosságra vonatkozó adatok párhuzamosan haladnak a szlovákiai értékekkel, a termékenységi mutatók jelentékenyen alacsonyabb értéket vesznek fel. A magyar természetes szaporulat első alkalommal 1990-ben nem érte el az ezer főt (846 fő, 1,5 ezrelék), s négy évvel később pedig a szaporulatot fogyás váltotta fel. 1994-ben 4, 1995-ben 450, 1999-ben 823 fővel volt magasabb a születések számánál az elhalálozások száma.

A termékenység csökkenése természetesen közvetlenül megmutatkozik a lakosság számának alakulásában is. Szlovákia lakosságának száma az 1990-es években egyre kisebb mértékben emelkedett, az 1991-es népszámlálás során kimutatott 5 274 335 főről 2000 végére 5 402 547 főre emelkedett. A magyar népesség száma 1999 végére 567 296 főről 567 359 főre gyarapodott.

Ez az igen alacsony növekmény valójában már fogyatkozást jelent, mivel a népmozgalmi értékek nem tartalmazhatják a nemzetváltásból származó asszimilációs veszteségeket.

Kitekintés

Feltehetjük magunknak a kérdést, milyen etnodemográfiai változások elé nézhetünk, hogyan alakul majd a szlovákiai magyar nemzetiség lélekszáma a 2001-es népszámlálás során, illetve azt ezt követő években. Ennek becsléséhez több szempontot veszünk tekintetbe. A 90-es évek népmozgalmi adatai mellett ismerjük a korábbi censusok alkalmával a népszámlálások és a népmozgalmi adatok mérlegét, mely szerint a 70-es és 80-as években a természetes szaporulatnak csak egy kisebb része mutatkozott meg a népszámlálási adatokban is³. Másrészt ismeretes, hogy az egyes etnikumokhoz tartozók nemzeti hovatartozásának megvallását a népszámlálást megelőző időszakban jelentős mértékben befolyásolja az adott ország nemzetiségpolitikája, s az is, hogy az „anyaország” hogyan viszonyul a határon túl élő kisebbséghez. Nem kis jelentősége van annak is, hogy mennyiben tér el a korábbiaktól a népszámlálás gyakorlata elsősorban nemzetiségi vonatkozásaiban⁴.

Mindezeket tekintetbe véve az alábbi trendeket tartjuk valószínűnek:

- A magyar születések számának csökkenése nagy valószínűséggel tovább folytatódik, csupán a fogyatkozás mértéke kérdéses.
- A vándorlási mozgalom jelentősebb mértékben nem módosul. A korábbi évtizedekben jelentős mértékű Csehországba irányuló migráció gyakorlatilag megszűnt, de az utóbbi években megnőtt a Magyarországon tanulók, munkát vállalók száma. Áttelepülésük Szlovákia társadalmi-gazdasági – s ebben nem elhanyagolható módon kisebbségi – viszonyainak alakulásától is függ majd.
- A generációk közötti asszimilációs folyamatok irányában és nagyságrendjében – az évtized folyamán jelentős mértékű kisebbségpolitikai in-

³ Gyurgyík, 1994.

⁴ A 2001. május 25/26-án megtartandó szlovákiai népszámlálás lesz az első, a Szlovák Köztársaság területén végrehajtott census. Ez több vonatkozásban is eltér a korábbiaktól. (A teljesség igénye nélkül itt csak néhány, dolgozatunk szempontjából meghatározó vonatkozásra térünk ki.) Első alkalommal kerül sor – a csehszlovák hagyományokat követő önkitöltős módszerrel végzett – anonim lekérdezésre. Azaz a lekérdezett kérdőíveken a megkérdezett neve nem szerepel, s csak közvetve (volna) lehetséges a lekérdezettek beazonosítása. A kérdőív nemzetiségi listája is eltér az 1991-estől, s a kérdőív egy korábbi változatától. A végső változatban 6 nemzetiség van tételesen felsorolva (szlovák, magyar, roma, cseh, ruszin, ukrán), az egyéb kategória mellett. A (cseh)szlovák népszámlálások során immár 3. alkalommal (1970 és 1991 után) kerül sor az anyanyelv lekérdezésére, s hasonlóan harmadszor kérdezik le a felekezeti hovatartozást a 2. világháború utáni népszámlálások alkalmával. A kérdőívek feldolgozására is eltérő technikával kerül sor. Az adatok egy részét optikai eljárással rögzítik, ez lehetővé teszi bizonyos eredmények gyorsabb közzétételét.

gadozások ellenére – lényegesebb változásokra nem került sor. Valószínű, hogy az 1991-es népszámlálás adataihoz képest a magyar népesség számát növelő jelentősebb mértékű reasszimilációval nem igen számolhatunk.

- Az elkövetkező időszak etnikai változásainak egyik talánya a roma lakosság "tényleges" számának alakulása. Feltehetőleg a magukat romának vallók száma tovább emelkedik, de hogy ez milyen mértékben következik be, és mennyivel csökkenti a magyarság lélekszámát, s ennek a formális nemzetváltáson kívül milyen valós nemzetiségpolitikai, illetve kulturális következményei lesznek – erre nézve még támpontjaink sincsenek.

Mindezen tényezőket figyelembe véve feltételezhetjük, hogy a különböző népmozgalmi és a nemzeti identitást befolyásoló tényezők eredményeként a magyarság lélekszáma az ezredfordulón nem éri el az 1991-es számadatot. A magyar népesség száma az 1991-es adatokhoz képest csökkenni fog.

Ugyanakkor a magyar népesség Szlovákia lakónépességén belüli arányának csökkenése nem haladja meg a korábbi évtizedekben kimutatott csökkenést, mivel a korábbi évtizedekben oly dinamikus szlovák szaporulat is töredékére esett vissza, s néhány éven belül Szlovákia természetes szaporulata is negatív értékeket vesz majd fel.

IRODALOM

- Bilancia pohybu obyvateľstva podľa národnosti a rodinného stavu v roku 1995.* ŠÚSR Bratislava 1996.
- Československá statistika. Nová řada Skupina A. Svazek 36. Pramenné díla Svazek 26. Sčítání lidu, domů a bytů k 1. březnu 1961.* Díl II. Sociální, ekonomická a profesionální skladba obyvateľstva, Praha 1965.
- Československá statistika. Skupina A. Svazek 26. Pramenné díla Svazek 26. Sčítání lidu v republice Československé ke dni 1. března 1950.* Díl II. Věkové složení a povolání obyvateľstva, Praha 1958.
- Československá statistika. Svazek 3. Řada A. Sčítání lidu a soupis domů a bytů v republice Československé ke dni 1. března 1950.* Díl I. Nejdůležitější výsledky sčítání lidu a soupisu domů a bytů za kraje, okresy a města, Praha 1957.
- Demografická příručka,* FŠÚ Praha 1982.
- Demografický vývoj obyvateľstva Československej socialistickej republiky podľa výsledkov sčítania ľudu s prihliadnutím na jeho národnostné zloženie.* Sekretariát rady vlády SSR pre národnosti Bratislava 1983, č.951/1983.
- Gyönyör József 1989. *Államalkotó nemzetiségek.* Bratislava.
- Gyurgyík László 1994. *Magyar mérleg.* Kalligram Pozsony.
- Hoóz István 1988. *Demográfia.* Budapest.
- Národnostné zloženie obyvateľstva Slovenskej republiky v rokoch 1991 a 1992.* ŠÚSR Bratislava 1994.
- Obyvateľstvo Slovenskej republiky podľa národnosti v rokoch 1980-1989.* SŠÚ Bratislava 1990.

- Popély, Gy. 1991. *Népfogyatkozás*. Budapest.
- Sčítania ľudu, domov a bytov k 3.marcu 1991 v Českej a Slovenskej Federatívnej Republike*. FŠÚ Praha 1991
- Sčítanie ľudu domov a bytov 1991. Obyvateľstvo, domy, byty a domácnosti 1991.Slovenská Republika*. FŠÚ Praha 1992.
- Sčítanie ľudu domov a bytov k 3.3. 1991. Podrobné údaje za obyvateľstvo Republika Slovenská*. FŠÚ-SŠÚ 1992.
- Sokolová Gabriela és koll. 1987. *Sudobé tendence vývoje národnosti v ČSSR*. Praha.
- Srb Vladimír 1992. Romové podle předběžných výsledků sčítání ľudu 3.3. 1991. *Demografie* 2.173-175.
- Vývoj obyvateľstva Slovenskej republiky v roku 1997s výhľadom do roku 2005*. Štatistický úrad Slovenskej republiky 1998.

I. Csehszlovákia lakosságának nemzetiségi megoszlása 1921–1991 között*

Év **	Cseh	%	Szlovák	%	Magyar	%	Német	%	Ukrán + orosz	%	Lengyel	%	Egyéb + ismeretlen	%	Összesen	%
1921	6831618	52,52	1968100	15,13	657646	5,06	3207213	24,66	102313	0,79	109580	0,84	130134	1,00	13006604	100,00
1930	7426284	53,03	2295809	16,39	603764	4,31	3304641	23,60	118016	0,84	99712	0,71	155953	1,12	14004179	100,00
1950	8383923	67,95	3240549	26,26	367733	2,98	165117	1,34	67615	0,55	72624	0,59	40889	0,33	12338450	100,00
1961	9069222	65,98	3836213	27,91	533934	3,88	140402	1,02	54984	0,40	67552	0,49	43270	0,32	13745577	100,00
1970	9318019	64,95	4199902	29,28	570478	3,98	85663	0,60	58651	0,41	65132	0,45	47142	0,33	14344987	100,00
1980	9791122	64,06	4676378	30,60	579166	3,79	61129	0,40	54582	0,36	68176	0,45	52542	0,34	15283095	100,00
1991 ***	8416652	54,03	4834205	31,04	587228	3,77	53970	0,35	40624	0,26	62042	0,40	1581829	10,15	15576550	100,00

* A lakosság száma Csehszlovákia II. világháború utáni területére átszámítva.

** Az 1921, 1930, 1950-es adatok a jelenlévő népességre, az 1961, 1970, 1980, 1991-es adatok a lakónépességre vonatkoznak.

*** Az 1991-es népszámlálásban először szerepelnek morvák, 1 368 350 (8,78%), sziléziaiak 44 852 fő (0,29%), romák 108 705 fő (0,70%), rutének 19 123 fő (0,12%). Táblázatunkban (a rutének kivételével) az egyéb és ismeretlen kategóriában vannak feltüntetve. 1991-ben az ukrán + orosz kategória az ukrán és rutén nemzetiség összesített adatait (az orosz nélkül) tartalmazza.

2. Szlovákia lakosságának nemzetiségi megoszlása 1910 – 1990 között*

Év	Cseh	%	Szlovák	%	Magyar	%	Német	%	Ukrán + orosz	%	Lengyel	%	Egyéb + ismeretlen	%	Összesen	%
1910**	7489	0,26	1688155	57,82	884309	30,29	198304	6,79	97162	3,33	10069	0,34	34306	1,17	2919794	100,00
1921***	72635	2,42	1952368	65,06	650597	21,68	145844	4,86	88970	2,96	6059	0,20	84397	2,82	3000870	100,00
1930****	121696	3,65	2251358	67,61	592337	17,79	154821	4,65	95359	2,86	7023	0,21	107199	3,22	3329793	100,00
1950	40365	1,17	2982524	86,64	354532	10,30	5179	0,15	48231	1,40	1808	0,05	9678	0,28	3442317	100,00
1961	45721	1,10	3560216	85,29	518782	12,43	6259	0,15	35435	0,85	1012	0,02	6621	0,16	4174046	100,00
1970	47402	1,04	3878904	85,49	552006	12,17	4760	0,10	42238	0,93	1058	0,02	10922	0,24	4537290	100,00
1980	57197	1,15	4317008	86,49	559490	11,21	2918	0,06	39260	0,79	2053	0,04	13242	0,27	4991168	100,00
1991*****	52884	1,00	4519328	85,69	567296	10,76	5414	0,10	30478	0,58	2659	0,05	96276	1,83	5274335	100,00

* A lakosság száma Szlovákia II. világháború utáni területére átszámítva. Az 1921, 1930, 1950-es adatok a jelenlévő népességre, az 1961, 1970, 1980, 1991-es adatok a lakónépességre vonatkoznak.

** 1910-ben a nemzetiségi megoszlás az anyanyelvi hovatartozás alapján feltüntetve.

*** Az 1921-es és az 1930-as népszámlálás egyéb kategóriája tartalmazza a zsidó nemzetiségűeket is. Számuk 1921-ben 73 211 (2,44%), 1930-ban 72 026 (0,22%).

**** Az 1991-es népszámlálásban először szerepelnek morvák, 6037 (0,11%), sziléziaiak 405 fő (0,01%), románok 75 802 fő (1,44%), rutének 17 197 fő (0,33%). Táblázatunkban az egyéb és ismeretlen kategóriában vannak feltüntetve. 1991-ben az ukrán + orosz kategória az ukrán és orosz nemzetiség összesített adatait (az orosz nélkül) tartalmazza.

3. Szlovákia lakosságának népmozgalma 1950–2000

Évek átlaga, év	Évközepi népesség száma	Születések száma	Elhalálozás- ok száma	Természetes szaporulat	Házasságkötés száma	Válások száma
--------------------	-------------------------------	---------------------	--------------------------	---------------------------	------------------------	------------------

a) szám szerint

1950–1954	3 558 096	99 728	37 507	62 221	33 391	1 716
1955–1959	3 840 756	95 469	33 534	61 935	31 622	1 963
1960–1964	4 207 024	86 741	32 653	54 088	31 062	2 394
1965–1969	4 448 151	79 877	37 285	42 592	32 558	2 846
1970–1974	4 603 163	88 412	43 039	45 373	39 596	4 340
1975–1979	4 840 293	99 486	46 693	52 793	43 871	6 031
1980–1984	5 055 078	92 781	50 955	41 826	39 817	6 805
1985–1989	5 221 099	84 931	52 791	32 140	37 937	8 237
1990	5 297 774	79 989	54 619	25 370	40 435	8 867
1991	5 283 404	78 567	54 618	23 951	32 721	7 893
1992	5 300 020	74 640	53 423	21 217	33 880	8 057
1993	5 325 305	73 256	52 707	20 549	30 771	8 143
1994	5 347 307	66 370	51 386	14 984	28 155	8 666
1995	5 363 638	61 427	52 686	8 741	27 489	8 978
1996	5 373 810	60 123	51 236	8 887	27 484	9 402
1997	5 383 214	59 111	52 124	6 987	27 955	9 138
1998	5 387 650	57 582	53 156	4 426	27 494	9 312
1999	5 395 115	56 223	52 402	3 821	27 340	9 664
2000	5 400 637	55 151	52 724	2 427	25 903	9 273

Évek átlaga, év	Születési	Halálozási	Természetes szaporulat	Házasságkötés	Válási
	arányszám(a)				

b) ezrelékben

1950–1954	28,0	10,5	17,5	9,4	0,5
1955–1959	24,9	8,7	16,1	8,2	0,5
1960–1964	20,6	7,8	12,9	7,4	0,6
1965–1969	18,0	8,4	9,6	7,3	0,6
1970–1974	19,2	9,3	9,9	8,6	0,9
1975–1979	20,6	9,6	10,9	9,1	1,2
1980–1984	18,4	10,1	8,3	7,9	1,3
1985–1989	16,3	10,1	6,2	7,3	1,6
1990	15,1	10,3	4,8	7,6	1,7
1991	14,9	10,4	4,5	6,2	1,5
1992	14,1	10,1	4,0	6,4	1,5
1993	13,8	9,9	3,9	5,8	1,5
1994	12,4	9,6	2,8	5,3	1,6
1995	11,5	9,8	1,6	5,1	1,7
1996	11,2	9,5	1,7	5,1	1,8
1997	11,0	9,7	1,3	5,2	1,7
1998	10,7	9,9	0,8	5,1	1,7
1999	10,4	9,7	0,7	5,1	1,8
2000	10,2	9,8	0,5	4,8	1,7

4. A szlovákiai magyar nemzetiségű lakosság népmozgalma 1950–1999

Évek átlaga, év	Évközépi népesség száma	Születések száma	Elhalálozások száma	Természetes szaporulat	Házasságkö- tések száma	Válások száma
--------------------	-------------------------------	---------------------	------------------------	---------------------------	----------------------------	------------------

a) szám szerint

1950–1954	364 158	9 228	4 812	4 416	3 652	276
1955–1959	390 552	10 208	4 971	5 237	3 751	215
1960–1964	501 223	9 030	4 951	4 079	3 824	215
1965–1969	539 932	8 322	5 387	2 935	3 828	326
1970–1974	556 369	8 892	5 976	2 916	4 476	440
1975–1979	573 311	9 547	6 104	3 443	4 873	575
1980–1984	563 268	8 830	6 220	2 611	4 219	710
1985–1989	573 810	8 068	6 139	1 930	3 839	845
1990	578 011	7 282	6 436	846	3 758	944
1991	567 671	6 707	6 270	437	3 201	862
1992	568 056	6 603	6 226	377	*	*
1993	568 382	6 242	6 109	133	*	*
1994	568 630	5 649	5 653	-4	*	*
1995	568 541	5 022	5 472	-450	*	*
1996	568 493	5 100	5 082	18	*	*
1997	568 368	5 187	5 388	-201	*	*
1998	568 024	5 060	5 636	-576	*	*
1999	567 359	4 855	5 678	-823	*	*

Évek átlaga, év	Születési	Halálozási	Természetes szaporulat	Házasságkö- tési	Válási
--------------------	-----------	------------	---------------------------	---------------------	--------

arányzáma(a)

b) ezrelékben

1950–1954	25,34	13,21	12,13	10,03	0,76
1955–1959	26,14	12,73	13,41	9,60	0,55
1960–1964	18,02	9,88	8,14	7,63	0,43
1965–1969	15,41	9,98	5,44	7,09	0,60
1970–1974	15,98	10,74	5,24	8,05	0,79
1975–1979	16,65	10,65	6,01	8,50	1,00
1980–1984	15,68	11,04	4,64	7,49	1,26
1985–1989	14,06	10,70	3,36	6,69	1,47
1990	12,60	11,13	1,46	6,50	1,63
1991	11,81	11,05	0,77	5,64	1,52
1992	11,62	10,96	0,66	*	*
1993	10,98	10,75	0,23	*	*
1994	9,93	9,94	-0,01	*	*
1995	8,83	9,62	-0,79	*	*
1996	8,97	8,94	0,03	*	*
1997	9,13	9,48	-0,35	*	*
1998	8,91	9,92	-1,01	*	*
1999	8,56	10,01	-1,45	*	*

* Nincs adat.

**CHANGES IN POPULATION NUMBER AND IN THE STRUCTURE
OF SETTLEMENTS OF ETHNIC HUNGARIANS LIVING IN
(CZECHO)SLOVAKIA, 1918–2000**

Summary

In this paper the author surveys the changes in population number of ethnic Hungarians between 1918 and our days and tries to estimate their number for the time of 2001 population census.

He deals with the problems of statistics related to the ethnic distribution of a population. The objectivity of that kind of statistics depends on several factors: the criteria of measurement of ethnicity, whether mother tongue or ethnicity is asked or both in census questionnaires, the policy of the state concerning ethnic minorities, the given possibilities for choosing ethnicity on the census questionnaires that can create ethnic identities making stronger a majority (by creating for instance "Czechoslovakian" ethnicity) or dividing minorities into several smaller parts. Publishing data can also be important in the process of making strong majorities and in that of eliminating local majorities of ethnic minorities: publishing mother tongue statistics only by bigger administrative districts, drawing the borders of administrative units can be the measure of that kind of efforts. The author shows those problems surveying the history of ethnic Hungarians living in (Czecho)slovakia through the data of (Czecho)slovakian population censuses.

Hungarian population living on the territory of recent Slovakia became ethnic minority after the First World War in 1918-20 when the Czechoslovakian Republic was created. This change caused a strong emigration of ethnic Hungarians towards Hungary and moreover the population census in 1921 used the term of ethnicity instead of mother tongue as the former Hungarian census had done. So in 1921 the number of ethnic Hungarians was less by 200 thousand than it had been in 1910 (date of the last Hungarian census before the war) on the given territory. Regarding long term population development the number of ethnic Hungarians grew between 1921 and 1991 in Slovakia but their proportion was permanently decreasing in this period. This fact shows the problems of choosing and declaring identity, the pains of accepting minority status or the attracting of assimilation.

After 1938, when Hungary was given back the southern part of Slovakia, the number of people declaring themselves Hungarian grew again, but in 1945 Hungary lost again these territories and the existence of ethnic Hungarian community was at stake. They lost their citizenship and deportations and forced population exchanges, strong assimilation pressure changed the ethnic distribu-

tion of Slovakia's population: territories populated by ethnic Hungarians became regions of ethnically mixed population. This unfavourable situation slowly changed after 1961: the number of ethnic Hungarians began to grow again and the population census in 1970 showed that mother tongue was declared by a larger part of an ethnic minority (by 10%) than ethnicity was.

In the years 1970s and 1980s the proportion of ethnic Hungarians lessened on because of the assimilation caused by ethnically mixed marriages, urbanisation, decreasing number of Hungarian schools. In the 90s the unfavourable demographic development accelerated this process, the fertility and natural population increase of ethnic Hungarians was lower, the ageing of population was quicker than that of ethnic Slovaks. Number of marriages is lessening, that of divorces is growing, population number is decreasing including the loss caused by assimilation. Prospects for 2001 population census are unfavourable: number of ethnic Hungarians will be decreasing on, but the decrease of their proportion will not be quicker since natural population increase of ethnic Slovakian population will soon be negative too.

Tables:

1. *Ethnic distribution of the population of Czechoslovakia, 1921–1991*
Year, Czech, Slovak, Hungarian, German, Ukranian+Russian, Polish, Other+unknown, Total - number and %
2. *Ethnic distribution of the population of Slovakia, 1910–1991*
Year, Czech, Slovak, Hungarian, German, Ukranian+Russian, Polish, Other+unknown, Total - number and %
3. *Population movement in Slovakia, 1950–2000*
 - a. Numbers
Mean of years or year, Population number in the middle of the year, Number of births, Number of deaths, Natural increase, Number of marriages, Number of divorces
 - b. Rates in ‰
Mean of years or year, Crude birth rate, Crude death rate, Natural increase, Marriage rate, Divorce rate
4. *Population movement of ethnic Hungarians living in Slovakia, 1950–1999*
 - a. Numbers
Mean of years or year, Population number in the middle of the year, Number of births, Number of deaths, Natural increase, Number of marriages, Number of divorces
 - b. Rates in ‰
Mean of years or year, Crude birth rate, Crude death rate, Natural increase, Marriage rate, Divorce rate